دیکتاتۆری لە ڕێگای ئینتەرنێتەوە

کرماج حەقی

Email: hejar@yahoo.com

دەساڵ دوای فەتوای خومەینی دژی سەلمان روشدی (ساڵی ١٩٩٧)، لە کاتی گەشەکردنی تەکنۆلۆیی ڕاگەیاندن و پەرەسەندنی ئینتەرنێت کاربەدەستانی کۆماری ئیسلامی ئەم ڕووداوەیان لە ئایەتەکانی شەیتانی بەمەترسیدارتر زانی. دەسەڵاتداریێتی کۆماری ئیسلامی بەتایبەت ئەوانەی لە حۆزەکانی «علمیەی قوم» پەورەردەکرابوون باش ئاگاداری کاردانەوەی شۆڕشی ڕاگەیاندن یان ئەوەی علی فەللاحیان پێی دەڵێ «جامعه فراصنعتی»ببوون. چونکە زۆر بەرلەوەی کە زانکۆکان و ناوەندەکانی لێکۆڵینەوە، کتێبخانەکان و بنکەکانی دیکەی دەوڵەتی و خەڵکی دەستیان بە کۆمپیوتەر و ڕایەڵکەکانی ئینتەرنەت بگا، ئەوان وانەکانی کۆمپیوتەر، شێوەکانی جاسووسی لە ڕێگای ڕایەڵکەی گرێدراودا و هەروەها چۆنیەتی کۆنترۆڵ کردنی خەڵک لەڕێگای بەستنی ئەوان بە جیهانی ڕاگەیاندن دەزانی.

شۆڕشی ساتەلایت و ئینتەرنێت سەرانی کۆماری ئیسلامی ناچارکرد کە مل بۆ ڕاستیەکان کەچ کەن و لەپاش کاروانی ڕاگەیاندن نەمێنن. سروشتی کۆمەڵگای ڕاگەیاندن ئەوەیە؛ کاتێک هەمووشت دەبێ بەڕاگەیاندن، ئاگاداریە بازرگانیەکان، پرۆپاگەندەی سیاسی، بابەتی فێرەگەکان، ئاڵ و گۆڕی دراو و پێوانەکانی ئەندازیاری و پێوەندیەکانی «عاتیفیش»دەبنە زانیاری و دەتوانن وەک هێزێکی پتانسیەل بەکار بهێنرێن بۆ ئاڵ و گۆڕکردنی ڕووداوەکانی کۆمەڵایەتی، سیاسی و ئابووری. لەبەرامبەر ئەوەدا سروشتیە کە لە بری کەوتنە حاڵەتی خۆبەرگری کردن، هێرش باشترین بەرگریە. لە ماوەی چەندساڵی ڕابردوودا لە کۆماری ئیسلامیەک ،کە سەتەلایت «حەرام»بوو چەندین کاناڵی ٢٤ساعەتەی تەلەڤیزیۆنی ساتەلایت دامەزراوە و بۆ ڕاکشانی سەرنجی چین و گرووپەکانی کۆمەڵایەتی بە چەندین شێوە بەرنامە و بوار بە شێوەی ئەلەکترۆنی پەخش دەکەنەوە. لەوانەیە ڕادەی لاپەرەکانی ڕەسمی ئینتەرنێت لە ئێران بە قەرای هەموو لاپەرەکانی جیهانی عەرەبی بێ. بەڵام داخوا تا چەند خەڵکی ئێران ڕێگایان هەیە بەشداری ئەم پرۆسەیە بن، پرسیارێکە کە وەڵامدانەوەی پێویست بەلێکۆڵینەوە هەیە.

مەرجی ڕاگەیاندنی ئەلەکترۆنی پێوەندی چەند لایەنە لە نێوان سەرچاوەی زانیاری و خوێنەر یان بینەر و خوێنەرانە. خوێنەر دەبێ بتوانێ بە شێوەیەکی ئازاد لە چوارچێوەی زانیاری بڵاوکراوەدا هاوکات لە گەڵ سەرچاوەی زانیاری و خوێنەرانی دیکە لە پێوەندی دابێ و ئاڵ و گۆڕی بیرورابکا. ڕاگەیاندنی ئەلەکترۆنی بۆیە جێگای پەسەندە و لە گەشەکردنێکی خێرادایە، چونکە بەپێچەوانەی ڕاگەیاندنی «سوننەتی»ازیندووە و لەوێدا مەجالی بەشداری بۆ هەمووکەس کراوەیە.

ساڵی پار، وەزیری ئیرشادی ئیسلامی ڕایگەیاندبوو کە ئینتەرنێت لە ماوەی چەند ساڵی داهاتوودا بەهوموو شوێنەکانی ئێران دەگا. ئەمە دەتوانێ دڵخۆشکەرەوەی ئەوەبێ کە سەرئەنجام ئێرانیش دەبێتە بەشێک لە گوندی ئینفۆرمەیشن، بەڵام کاتێک بەهرەوەرگرانی زانیاری مافی ئەوەیان نەبێ هەموو زانیاریەکانی دڵخواز بەدەست بێنن، ڕەوشی بەهرەوەرگرانی ئینتەرنێت لە ئێراندا دەکرێ وەک ڕەوشی کۆترەیەک بەرچاو بگرین کە لە قەفەسدا و تراویلکەی ڕووناکی دەبینێ. لە ئێران، بە ڕواڵەت کرینی کۆمپیوتەر ئازادە و مرۆڤ دەتوانێ بەئازادی «ئیمتیازی» ئینتەرنێت بۆ ماڵی خۆی وەرگرێ ـ جگە لە کوردستان کە جارێ مەودایەکی زۆری ماوە ئەودەرگایەی بۆ بکرێتەوە ـ بەڵام بۆ ئەوەی کە خەڵک نەتوانن دەستیان بەئینتەرنێت بگا، نرخی وەرگرتنی «ئیجازەی»ئینتەرنێت ئەوەندە گرانە، کە باس کردنی لە ڕادی بنەماڵەکانی خاوەن دەرامەدی نوێنجی و نیوەدەوڵەمەندەکاندا نیە، چ بگا بە خەڵکی کەمداهات کە ناتوانن تەنانەت ببنە خاوەنی تەلەفۆنی ماڵیش. لە لایەکی دیکەوە، بۆ ئەوەی خەڵک نەتوانن بە هەموو سەرچاوەکان بگەن، ڕێگای هەموو ئەولاپەرانەی کە لەوانەیە بڤەبن بۆ کۆماری ئیسلامی داخراون و بینەران تەنیا مەجالی سەردانی لاپەرەکانی «پەسەندکراوی ان»هەیە. تەنیا لەو شوێنانەی کە فەرمی(ڕەسمی)ن ڕێگای ئەوە هەیە کە کەمێک بەرفراوانتر سایتەکان تەماشا بکرێن.

پێوەندی گرتن قەدەغەیە

ماوەیەک لەمەوبەر بۆ تاقیکردنەوەی ڕادەی کراوەیی سیستەمەکانی کۆماری ئیسلامی سەردانی هەندێک لاپەرەی ڕەسمی ئەو وڵاتە کرا. بەڕواڵەت لاپەرەکان لە ڕوانگەی دارشتن و ناوەڕۆک بە پێشکەوتووترین شێوە دارێژراون. لاپەرەی ئینتەرنێتی مەجلیسی شوورای ئیسلامی (www.majlis.ir) بەتایبەت جێگای سەرنجە.

لەو لاپەڕەیەدا بەشێکی زۆر لە ڕووداوەکانی ناومەجلیس، بڵاوکراوەکانی، ئەوباسانەی کە "شیاوی ئەوەن خەڵک بزانێ" و هتد لە سایتی مەجلیسی شووڕای ئیسلامی دیارن. تەنانەت بینەرانی سایتی مەجلیس دەتوانن لە چات و دەمەتەقەکاندا بەشداری بکەن، بەڵام بەپێچەوانەی چاتەکانی جیهانی کە تەنیا بەکار بردنی نازناوێک بۆ بەشداری لە چاتەکاندا پێویستە، بینەران دەبێ، فۆرمێکی دووروودرێژ، کە لەوێدا دەبێ، ناو، شۆرەت، ناونیشان، تەمەن و ژمارەتەلەفۆن بنووسرێ، پڕ بکەنەوە. شێوەی بەرنامەکەش بە شێوەیەک سازکراوە کە کۆنترۆڵ کردنی ئەوکەسانی کەسەردانی لاپەرەکە دەکەن ئاسان بێ و ئەگەر لە ناوخۆی ئێراندا بەشداری گفتگۆکان بکەن و بیانەوێ قسەی دڵی خۆیان بکەن لە ڕێگای کۆنترۆڵ کردنی ژمارەی «IP»* کۆمپیۆتەرەکەوە دەتوانرێ هەموو زانیاریەکان لەسەر کەسەکە کۆبکرێتەوە و بۆی پەروەندە سازی بکرێ.

مەجلیس بە پێی یاسا سەرچاوەی یاسادانان و نوێنەرانی مەجلیسیش دەبێ لە پێوەندی بەردەوام لە گەڵ ئەو خەڵکەدابن کە نوێنەرایەتیان دەکەن. بە سەرەنجدان بە سروشتی جوغرافیایی و بەربڵاوی دانیشتوانی ئێران، باشترین ڕێگای پێوەندی گرتن بە نوێنەرانی مەجلیس پۆستی ئەلەکترۆنی دێتە بەرچاو، چونکە لەلایەک خەرجی پێوەندی گرتن لەو ڕێگایەوە زۆر هەرزانتر لە شێوەکانی دیکەی پێوەندی گرتنەو ساڵانە چەندین ملیۆن تمەن دەتوانرێ لەو ڕێگایەوە بە بۆدجەی دەوڵەتی بگەڕێتەوە. لە لایەکی دیکەشەوە پێوەندی ئەلەکترۆنی خێراتر و جێگای متمانەترە کە بە خاوەنەکەی بگا.

بەرواڵەت هەموو نوێنەرانی مەجلیس خاوەنی پۆستی ئەلەکترۆنی خۆیانن و سروشتیە مرۆڤ بیر بکاتەوە کە دەتوانێ لەو ڕێگایەوە پێوەندی بە نوێنەرانی هەڵبژێردراوی خۆی بگرێ. لە یەکەم هەوڵدان بۆ پێوەندی کردن لە ڕێگای ئینتەرنێتەوە بە نوێنەرانی مەجلیس چەند ڕاستیەک ڕوون دەبنەوە:

> ئەگەر پێوەندی گرتن بۆ نوێنەرانی بەشەکانی دیکەی ئێران دوای چەند جار هەوڵدان سەرکەوتوو بێ، بۆ نوێنەرانی کوردستان و ئەو نوێنەرانەی کە ژنن پێوەندی گرتن لەو ڕێگایەدا «نامومکینە». لە ماوەی سێ مانگ تاقیکاری بۆ هەموو نوێنەرانی کوردستان لە مەجلیس پۆستی ئەلەکترۆنی ناردراو و تەنیا دوای چەند چرکەیەک پۆستەکان دواوە دەگەڕانەوە و ناونیشانەکان بە «نەناسراو» دەزانران.

ئەم دابڕانی ڕێگای پێوەندیە زۆر جێگای سەرنجە، چونکە پێوەندی گرتنی ڕاستەوخۆ لە گەڵ خەڵک بەتایبەت لە گەڵ نوێنەرانی کوردەوە، دەوتوانێ ببێتە هۆی ئەوەکە لەوانەیە ئەو کەسانەی کە لەلایەن کۆماری ئیسلامیەوە نەخوازراون یان بە وتەی خۆیان سەربە لایەنەکانی «براندازن» پێوەندی بە نوێنەرانی مەجلیس بگرن و شۆڕش لە ناوخۆدا زارۆکانی خۆی بخوا. لە لایەکی دیکەوە لە نموونەیەکی ئاوا بچووکدا دەبینرێ کە ستەمی نەتەوایەتی و هاووڵاتی پلە یەک و پلە دوو لە ڕادەی بەناو «خانە ملت»یشدا درێژەی هەیە و چ سووکایەتیەک لەوە گەورەتر کە نوێنەری کورد لەوە کەمتر بزانرێ کە شیاوی پێوەندی گرتن لە گەڵ خەڵکی خۆی لە ڕێگای کاناڵەکانی ئەلەکترۆنیەوە بێ.

پەراوێز:

IP = Internet Protocol

ژمارەیەکی ١١ ڕەقەمیە کە لە ڕستیدا لە چەشنی ژمارەتەلەفۆن، لە ڕێگای ئەوەوە زانیاریەکان لە هێڵەکانی کۆمپیۆتەر هات و چۆ دەکەن و دۆزینەوەی خاوەنی IP وەک ژمارە تەلەفۆن ئاسان و خێرایە.